

260SETEMBRE
2014

UNA TARDOR DECISIVA PER A UCRAÏNA

Nicolás de Pedro, investigador principal CIDOB

El destí d'Ucraïna està en joc. I les pròximes sis setmanes seran decisives. Les negociacions amb Rússia –en un context marcat per la fragilitat de l'alto el foc– i les eleccions parlamentàries del 26 d'octubre tensaran la situació i posaran a prova la fràgil estabilitat ucraïnesa i, potser, la mateixa idea d'una Ucraïna independent i sobirana.

La qüestió clau en la negociació amb Moscou són els punts 3 i 7 del protocol acordat a Minsk. És a dir, les qüestions relatives a la “descentralització del poder” i, sobretot, a la continuació d'un ambigu “diàleg nacional inclusiu”. Ambigu perquè l'objectiu últim del Kremlin és el control efectiu de les relacions exteriors d'Ucraïna. En aquesta línia cal entendre la crida de Vladímir Putin a Kíev a debatre el seu “model d'Estat”. I dins d'aquest esquema d'actuació, la insurgència prorusa és un instrument idoni, i la sort de la població de parla russa una qüestió circumstantial.

La proposta d'estatut especial per a Donetsk i Lugansk que Petró Poroshenko remetrà al Parlament aquesta setmana, encara que contempli eleccions locals i garanties jurídiques per a la llengua russa, pot resultar insuficient per al Kremlin. Des de cercles moscovites pròxims a Putin es parla ja obertament d'un model bosnià per a Ucraïna i, significativament, el model de federació russa és rebutjat de ple com a vàlid per ser aplicat al país veí.

En aquest moment i encara que el Kremlin insisteixi a negar la seva intervenció directa, Putin té la paella pel mànec. El manteniment de l'alto el foc i posterior desarmament al Donbass depenen, sobretot, de la voluntat de Moscou. En les últimes tres setmanes, l'escenari ha canviat radicalment: Putin ha mostrat la seva oberta i completa determinació per evitar la derrota dels prorussos i ha llançat dos missatges contundents per dissipar dubtes. Als prorussos els ha deixat clar que, sense ell, estan perduts i als ucraïnesos, que si s'ho proposa, en només unes hores pot infligir una derrota demolidora. I, molt probablement, tal com li va dir al president de la Comissió Europea Durao Barroso, “si volgués, en dues setmanes podria prendre Kíev”.

No es tracta de caure en alarmismes exagerats, però tampoc infravalorar la creixent agressivitat del Kremlin i les implicacions que comporta per a l'ordre europeu. La simple menció per part del president kazakh, Nursultan Nazarbaiev, que Astana es reserva el dret de retirar-se del projecte d'Unió Eurasiàtica es va traduir en l'acte en una amenaça vetllada, però inequívoca, per part de Putin qüestionant la sobirania i l'estatalitat de Kazakhstan. I és que Rússia no només s'arroga el dret d'intervenir en els afers dels seus veïns exsoviètics, sinó que se sent plenament legitimada per fer-ho. Com indiquen els investigadors russos, Andrey Makàrychev i Alexandra Yàtsyk, "a ulls del Kremlin, la sobirania és un rar fenomen del qual gaudeixen només un reduït nombre d'estats". És a dir, que la sobirania –real i no merament formal– no és inherent a la condició estatal sinó un privilegi exclusiu de les grans potències del sistema internacional, entre les quals, òbviament, no es troben ni Kazakhstan ni Ucraïna.

A més a més, des de la perspectiva de Moscou, l'espai postsoviètic –i molt particularment, Ucraïna i Kazakhstan– conformen el nucli dur dels seus interessos de seguretat nacional i la seva àrea d'influència "natural", entesa aquesta com a exclusiva. Sense Ucraïna, la Unió Eurasiàtica –el projecte per fer de Rússia un dels pols del món globalitzat i multipolar– neix molt debilitat i amb un pes estratègic molt menor. La "pèrdua" d'Ucraïna és, per això, molt sensible i difícil de pair per al Kremlin. A aquest fet se li suma la qüestió identitària, ja que en l'imaginari del nacionalisme rus preval la idea que els ucraïnesos són, en última instància, russos, i la condició d'Estat independent d'Ucraïna un mer accident històric i un més dels errors geopolítics resultants del període soviètic. La negació de l'especificitat ucraïnesa enterbolia, ja abans de la guerra, la relació entre els dos països i, previsiblement, seguirà fent-ho i projectant-se en la política domèstica de tots dos.

Del costat ucraïnès, provocarà una polarització social que patiran els russos ètnics que es consideren ciutadans d'Ucraïna i es veuen convertits en convidats de pedra en l'estratègia d'intervenció del Kremlin. Del costat rus, es mantindrà i, si és possible, es reforçarà la paranoia contra una Ucraïna realment independent que no té a veure només amb un possible acostament de Kíev a l'OTAN, sinó també amb les entranyes mateixes de la naturalesa del poder instaurada per Putin. En altres paraules, una potencial reforma veritablement democràtica en una Ucraïna en l'òrbita de la UE és percebuda com una amenaça directa pel Kremlin.

Per tant es pot pensar que Moscou prefereixi, com a mal menor, un escenari d'inestabilitat i enfrontaments a Kíev. I de fet, el fracàs, de moment, del Maidan original –de lluita contra la corrupció i vocació democràtica i europeïsta– és el gran èxit del Kremlin, encara que s'hagi aconseguit per la via indirecta d'empeltar un conflicte en l'àrea del Donbass. D'aquesta manera, és previsible que Putin utilitzi les negociacions amb Kíev per tensar com més millor la situació dins d'Ucraïna. Sense dubte, la combinació d'eleccions parlamentàries i negociacions de pau televisades seran un maldecap per a les autoritats ucraïneses.

Però aquestes eleccions parlamentàries són imprescindibles i decisives. L'esforç bèl·lic ha concentrat tota l'atenció, però Ucraïna ha d'afrontar reptes estructurals profunds fet pel qual és necessari un nou Parlament i un nou Govern legitimats per les urnes. Els sacrificis inevitables que haurà d'emprendre un "Govern políticament suïcida", com advertia el primer ministre Yatsenyuk al febrer, segueixen pendants. I és que, immersos en el soroll i la propaganda d'una suposada lluita antifeixista al Donbass, hem perdut de vista el veritable origen i naturalesa de la crisi a Ucraïna que no és altre que el desig d'una majoria de la ciutadania del país –per sobre de qüestions identitàries– de millorar la qualitat de la seva democràcia i el seu nivell de vida. I per això resulta imprescindible extirpar la corrupció i modernitzar l'economia. El PIB per càpita d'Ucraïna –en paritat de poder adquisitiu– està en només 7.400 dòlars mentre que a Polònia se situa en 21.000, a Rússia a 18.000, a Bielarús en 16.000 i fins i tot a Romania en 14.500 dòlars. Igualar-se amb

Polònia pot semblar quimèric en aquest moment, però resulta raonable suposar que Ucraïna pot arribar a mig termini, almenys, a les xifres de Romania.

No obstant això, donada la urgència i la gravetat de la situació en el front militar, la campanya electoral estarà dominada per la qüestió del Donbass i les negociacions amb Rússia. Precisament, per evitar que Putin disposi d'aquesta clau amb la qual bloquejar la política ucraïnesa, ha entrat amb força, en els debats entre especialistes, la proposta llançada per Alexander J. Motyl a través de Foreign Affairs, argumentant els avantatges immediats que li proporcionaria a Ucraïna una hipotètica renúncia del Donbass. No obstant això, es tracta d'un escenari encara improbable i que, a més, plantejaria altres dilemes. Putin ja ha mostrat la seva disposició a donar suport a la creació d'una Novorosiya, que ocupi tota la franja costanera ucraïnesa i connecti així per via terrestre tant amb Crimea com amb Transnístria. I des de la perspectiva del president Poroshenko es tracta d'una proposta no assumible políticament, tant per raons sentimentals com per la pressió del nacionalisme ucraïnès exacerbada i les forces de l'extrema dreta -els, sense pretendre-ni probablement tan sols intuir, actuen un cop més com a aliats tàctics de Putin en la seva estratègia de castigar Ucraïna.